

LENA BJÖRN

Fångar i kvinnokönets tvångströja

av Britte Montigny

2015 visade Konsthallen Hishult Lena Björns utställning "Face the Future". Navet i utställningen var det överväld som i 2010-talets Afrika (i detta fall Tanzania) drabbar kvinnor och människor med funktionsvariationer och hur olika humanitära projekt syftar till att ge dem ett värdigt liv, en morgondag. I utställningen använde Lena Björn snart sagt konstens alla medier - teckning, målning, installationer, objekt, skulptur – för att illustrera sitt djupa engagemang. Det var en utställning med ett lyckligt slut. Människorna den handlade om fick en meningsfull framtid. I deras ögon tändes ljus.

Sociala orättvisor och människor, i synnerhet kvinnor, som far illa, som på grund av sitt kön misshandlas, våldtas, stympas, mördas, har en egen plats i Lena Björns hjärta. Att hon inte lämnar någon möda osparad för att visa hur verkligheten faktiskt kan se ut framgår också av "Daughters of the World", hennes nya utställning i Konsthallen Hishult. Med fotograferande maken Urban Björns dokumenterande bilder som komplement står denna gång skulptur i fokus när det gäller att i metaforer synliggöra de fruktansvärda fysiska och psykiska övergrepp på kvinnor som vi dagligen får rapporter om i dagspress och sociala medier. Utställningstiteln understryker att det är ett globalt problem även om "världens döttrar" här representeras av ett par unga flickor från norra Indien. I tidsmässig nära anknytning till att Lena Björn 2014 vistades i en grannby i samband med ett konstprojekt, blev de våldtagna, misshandlade, mördade och upphängda i ett träd. Bilderna av de hängda flickorna spreds över världen och lämnade Lena Björn ingen ro. De smälte ihop med minnesbilderna av de levande flickorna i byn där hon bott, av deras leenden och långa flätor som dansade på ryggen. Kraftfulla bilder av död kontra liv som pockade på att gestaltas, att som en ständig påminnelse om kvinnors hjälplöshet och utsatthet, få synlig form.

Utställningen "Daughters of the World" domineras av sex skulpturer – sex fjättrade kvinnor i olika ställningar - som visas i själva Konsthallen. Monumentalt stora har de med perfekt anatomi frigjorts ur stora block av tätporig frigolit och därefter fått en len och ömtalig "hud" av finslipat spackel. De är estetiskt fulländade, framburna av oskuldsfullhetens vita färg och lika sårbara men också lika inåtvända och oåtkomligt kyliga som nyklassicistiska skulpturer av en Canova eller en Thorvaldsen. Vackra men också ohyggliga – en egenartad dualism som får var och en av skulpturerna att närmast vibrera av den underkuvade och resignerade ångest som kan anas bakom den vackra ytan. Könet är deras tvångströja. Berövade sina armar har de fjättrats till hjälplös orörlighet av sina långa flätor (skapade av repat tågvirke) vilka virats runt dem i kvävande grepp. Mina tankar går ofelbart till den grekiska myten om Andromeda som av sin far (!) fjättrats vid en klippa för att utlämnas till och slukas av ett monster. (Att hon i sista ögonblicket räddas av Perseus är en annan sak).

Det är första gången Lena Björn arbetar med klassicerande skulpturer i stort format. Men det är långt ifrån första gången hon arbetar med att studera människokroppen. I Förstugan och på plan2 hänger ett axplock verk ur serien "I rörelse" - några stora, snabbt fångade, expressiva ögonblicksstudier av en modell i varierande och utpräglat rytmiska rörelser. Skisserna kan ha några år på nacken men bärs fram av en omedelbarhet som illustrerar att Lena Björn efter hand tillägnat sig ett säkert öga för såväl människokroppens anatomi som dess skulpturala kvaliteter.

I teckningarna fångar hon det sekundsnabbt upplevda i flykten. När hon senare skapar "Daughters of the World" har rörelserna frysts till orörlighet men bara för att nästan omedelbart återfå sin smidighet, låt vara att det denna gång sker i balettens form. Lena Björns skulpturala projekt initierade dansföreställningen "Daughters of the World" som till musik med religiös/feministisk anknytning koreograferades för "fyra skulpturer och tre dansare". Om det producerats någon dvd-upptagning av baletten, som snarast uppfördes som en form av performance, ska jag låta vara osagt. Urban Björn fanns dock på plats med sin kamera. I Vita Rummet skapar hans stillbilder från föreställningen en suggestiv fond åt de små bronser som tjänat som förlagor till – eller gjutits som kopior av – de stora skulpturer som visas i själva Konsthallen.

Bunden till hjälplöshet av sin långa fläta och oförmögen att befria sig eftersom hon berövats sina armar, sitter en av skulpturseriens namnlösa flickor hopkurad med hakan vilande på de uppdragna knäna. Utan fläta – som trots allt också tjänar som en slags skyddande mantel - återkommer hon i en serie småskaliga skulpturer. De är gjutna i järn som sedan behandlats med tempera på ett sätt som leder tankarna till rosterosion och andra angrepp av tidens tand. På ett par av flickorna fläckar av silver- eller blodguld som står i utsökt kontrast till järnets och "erosionens" brutalitet. Det är makabert vackert. Samma dualism som genomsyrade de stora figurerna återkommer här, om möjligt ännu mer påträngande, ännu mer laddad eftersom figurernas illusoriska tidlöshet också illustrerar att Lena Björns engagerade och empatiska berättelse om "Daughters of the World" är en berättelse utan början och, som det ser ut i dag, också utan slut.

Som ett PS till utställningens huvudtema kan tilläggas att Lena Björn också visar ett par av sina flerskiktade, halvt abstrakta, halvt figurativa målningar som hon skapar med en kombination av aluminium och plexiglas. I Förstugan hänger dessutom ett par "konceptuella" verk som kan sätta myror i huvudet på dem som är välbekanta med Lena Björns humanistiska engagemang: ett par vackra delar av de FRAGILE-märkta låror som skulpturerna fraktats i. Ett avväpnande inslag av humor som något tar udden av de tragedier som utställningen ytterst handlar om.